

**ОКОНЧАТЕЛЕН ДОКЛАД НА
ХОЛАНДСКИЯ ИНСТИТУТ ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА
(SIM) ЗА СЪОТВЕТСТВИЕТО НА БЪЛГАРСКОТО
ЗАКОНОДАТЕЛСТВО И ПРАКТИКА С ЕВРОПЕЙСКИТЕ
СТАНДАРТИ, ОТНАСЯЩИ СЕ ДО ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛ.
10Т ПРОТОКОЛ № 1 КЪМ ЕВРОПЕЙСКАТА КОНВЕНЦИЯ
(ПРАВОТО НА СОБСТВЕНОСТ)***

Докладът се издава в рамките на проекта “Гражданското общество в подкрепа на стабилната политика на България за гаранции по правата на човека”, финансиран от програма МАТРА на Министерството на външните работи на Холандия. Партньори по проекта са Холандският център по правата на човека (SIM), Националният институт по правосъдие и Фондация “Български адвокати за правата на човека”.

Въведение

1. Целта на настоящия доклад е даде оценка на степента, в която повдигнатите въпроси в предварителния доклад на Фондация “Български адвокати за правата на човека” (“БАПЧ”) от ноември 2004 г. и по време на дискусиите със съдии от 16 и 17 декември 2004 г., разкриват възможни проблеми във връзка със спазването на изискванията на [чл. 1 от Протокол № 1](#) към Европейската конвенция по правата на човека (“Конвенцията”) или на други нейни разпоредби*. Настоящият анализ се основава изцяло на правните последици от различните мерки, обсъдени в предварителния доклад и по време на дискусиите, но авторът носи отговорност в случай на евентуално погрешно разбиране от негова страна на тези правни последици. Анализът отразява състоянието на съдебната практика по Конвенцията към края на февруари 2005 г.

2. В предварителния си доклад БАПЧ с основание отчита широкото тълкуване на понятието “собственост” по смисъла на чл. 1 от Протокол № 1 и потенциалното му приложение към най-различни по характер обществени отношения. Поради това не е възможно да се идентифицират изчерпателно възможните проблеми на съответствието на дадена правна система с изискванията на тази разпоредба, още повече, че много от проблемите се дължат единствено на начина, по който даден закон се тълкува или прилага. Все пак, колкото и широко да е понятието, ключовият въпрос при оценката на спазването на тези изисквания в правните системи на държавите, ратифицирали Конвенцията, през последните петнадесет години винаги е бил, дали или в каква степен въпросният инструмент действително намира приложение към обществените отношения, които са считани за проблематични. Това несъмнено се отнася в голяма степен и до проблемите, разгледани в предварителния доклад. Освен това, дори и когато изглежда, че дадени мерки са засегнали определени имуществени интереси,

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

* Ратифицирани от България на 7 септември 1992 г.

проблемът за съответствието с изискванията на Конвенцията не винаги е по чл. 1 от Протокол № 1, а може да бъде по други нейни разпоредби, най-често правото на справедлив процес по чл. 6, когато предмет на спора е определено имуществено право. В някои случаи обаче е възможно атакуваното действие да нарушава едновременно чл. 1 от Първия протокол и други разпоредби на Конвенцията. Нещо повече, дори и в някои случаи да не е възможно да се докаже, че връзката на определено лице с конкретно имущество е достатъчна, за да съставлява “собственост”, все пак е възможно да съществува достатъчно значим интерес, така че предприетите спрямо това имущество действия да засегнат правото на зачитане на дома на лицето по [чл. 8](#) от Конвенцията.

3. Също така е важно да се има предвид, че самите правни разпоредби много по-рядко представляват източник на нарушения на Конвенцията, отколкото конкретният начин, по който те се прилагат. Нарушенията от втората група много често може да бъдат избегнати, ако при тълкуването на правните норми се отчитат изискванията на Конвенцията. В тази връзка, тревога буди обстоятелството, че по време на дискусиите със съдиите беше подсказано, че е налице непознаване на практиката на Европейския съд по правата на човека (“Съдът”) и че аргументите, базиращи се на тази практика, не се взимат под внимание; по-доброто познаване на практиката по Конвенцията и по-позитивното отношение вероятно биха могли да разрешат някои от разгледаните по-долу проблеми. Нещо повече, прилагането на конституционната гаранция на правото на собственост, съчетано с отчитане на практиката по Конвенцията, също би могло да предотврати прилагането на закони, които пряко противоречат на изискванията на Конвенцията.

4. Анализът следва реда, в който проблемите са представени в предварителния доклад, но най-напред са разгледани общите изисквания на Конвенцията във връзка с реституцията, тъй като те по необходимост се отразяват на начина, по който трябва да бъдат разгледани много от повдигнатите въпроси.

5. Един предварителен вариант на този доклад беше обсъден на среща, състояла се в гр. София на 24 март 2005 г., на която присъстваха представители на някои правителствени институции. Нямаше коментар, чут по време на срещата, изразяващ несъгласие с който и да било от изводите в предварителния доклад, отнасящи се до изискванията на чл. 1 от Протокол № 1, а дадената на правителствените институции последваща възможност да изразят допълнително своите коментари или несъгласия не бе оползотворена от тях.

Реституция – общи положения

6. Въпреки че Европейският съд е възприел становището, че връщането на собствеността е най-подходящото средство за компенсиране на незаконното ѝ отнемане¹, не може да възникне задължение за връщане, когато отнемането на имуществото – доколкото то е било юридически валидно съгласно приложимия към съответния момент закон – е настъпило преди ратифицирането на

¹ Виж например *Papamichalopoulos and Others v Greece* (чл. 50), 31 октомври 1995 г., *Brumarescu v Romania* (чл. 41), 23 януари 2001 г., *Beyeler v Italy (Just satisfaction)*, 28 май 2002 г. и *Zwierzynski v Poland*, 2 юли 2002 г.

Конвенцията и Първия протокол. Това е така, защото подобно отнемане ще се счита за напълно приключило към онзи момент действие, което не може да ангажира отговорността на държавата по силата на никакви международни задължения, поети от нея впоследствие². Все пак, липсата на задължение в тази връзка не означава, че доброволното предприемане на действия за връщане на отнетите имущества или за предоставяне на обезщетение няма да се счита за легитимно решение в рамките на държавната политика, по-специално защото намерението да се отговори на усещането за неправда, възникнало във връзка с отнемането на собствеността като част от усилията за установяване на общество, основано на демокрацията и върховенството на закона, ще бъде оценено и това може да представлява достатъчно оправдание за намеса в имуществените права, които понастоящем са защитени от Конвенцията и от Протокол № 1³. Все пак, докато поради изложените причини отнемането на имущество от настоящите му притежатели с цел да бъде върнато на бившите собственици може и да не е непременно в нарушение на Конвенцията и на чл. 1 от Протокол № 1, от съществено значение е при такова отнемане да се зачитат всички аспекти на гаранцията на правото на собственост (особено във връзка с обезщетението), както и да не се нарушава правото на справедлив процес и на зачитане на жилището на засегнатите лица⁴. В някои случаи значимостта на всички тези права би била толкова голяма, че обезщетението, а не реституцията, би бил единственият подход, съвместим с Конвенцията и с чл. 1 от Протокол № 1. Възможно е също така формата на реституционното законодателство да е такава, че да създава собственост по смисъла на чл. 1 от Протокол № 1, поради това, че има за последица пораждането или на право на собственост върху съответното имущество, или право на определено обезщетение, или поне на легитимно очакване за едно от двете в резултат на покриването на законовите критерии за това⁵. Освен това, във всички случаи е необходимо да се има предвид, че право на

² Виж *Malhous v Czech Republic*, 12 декември 2000 г. (решение по допустимостта), *Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v Germany*, 12 юли 2001 г., *Gratzinger and Gratzingerova v Czech Republic*, 10 юли 2002 г. (решение по допустимостта), *Polacek and Polackova v Czech Republic*, 10 юли 2002 г. (решение по допустимостта), *Jantner v Slovakia*, 4 март 2003 г., *Des Fours Walderode v Czech Republic*, 4 март 2003 (решение по допустимостта), *Harrach v Czech Republic*, 27 май 2003 г. и 18 май 2004 г. (решения по допустимостта) и *Pistorova v Czech Republic*, 26 октомври 2004 г. Виж също така решенията на бившата Европейска комисия по правата на човека по жалби №№ 7655/76, 7656/76 и 7657/76, *X, Y and Z v Federal Republic of Germany*, (1977) 12 DR 111, жалби №№ 188890/91, 19048/91, 19049/91, 19342/92 и 19549/92, *Mayer and Others v Germany*, (1996) 85 DR 5, жалба № 23131/93, *Brežny v Slovak Republic*, (1996) 85 DR 65, жалба № 25497/94, *Lupulet v Romania*, (1996) 85 DR 126 и жалба № 19918/92, *Geidel v Germany*, (1997) 88 DR 12.

³ Виж [Českomoravská Myslivecká Jednota v Czech Republic](#), 23 март 1999 г. (решение по допустимостта), *Honecker, Axen, Teubner and Jossifov v Germany*, 15 ноември 2001 г. (решение по допустимостта), *Pincova and Pinc v Czech Republic*, 5 ноември 2002 г., [Zvolsky and Zvolaska v Czech Republic](#), 12 ноември 2002 г., *Jahn and Others v Germany*, 22 януари 2004 г. и *Bečvař and Bečvářova v Czech Republic*, 14 декември 2004 г.

⁴ Така липсата или неадекватността на обезщетението е довела до констатиране на нарушения на чл. 1 от Протокол № 1 по горесцитираните дела *Pincova*, *Zvolsky* и *Jahn*, загубата на дома също е била подложена на внимателно обсъждане в *Pincova*, въпреки че не е било установено нарушение на чл. 8 на Конвенцията. От друга страна, в случая *Bečvař and Bečvářova v Czech Republic*, 14 декември 2004 г., Съдът е приел, че достатъчно обезщетение е било предоставено, когато е било възможно да се получи от предишния собственик разликата в стойността на имуществото към момента на искането за реституция спрямо първоначалната му покупна цена.

⁵ *Malhous v Czech Republic*, 13 декември 2000 г. (решение по допустимостта), *Kopecky v Slovakia*, 28 септември 2004 г. и *Pistorova v Czech Republic*, 26 октомври 2004 г. Все пак, простата надежда за признаване на имуществени права не би била достатъчна, за да съставлява сама по себе си

справедлив процес трябва да се осигури и на онези, които търсят реституция или обезщетение, тъй като признанието от законодателя на възможността да сторят това при покриването на определени критерии е достатъчно, за да съставлява граждански права по смисъла на чл. 6, т. 1 от Конвенцията⁶.

7. Фактът, че реституционното законодателство ограничава кръга лица, имащи право на реституция или обезщетение, е малко вероятно да доведе до успешно оплакване за дискриминация по Конвенцията. Това е така, тъй като не е възможно да се ангажира отговорност по [чл. 14](#) [от Конвенцията], освен ако установеното различно третиране не засяга определено материално право – въпреки че не е задължително съответният интерес да подлежи на защита при липсата на дискриминация – а валидното отнемане на имущество преди влизането в сила на Конвенцията и на Първия протокол няма да се приеме за оставящо някакъв интерес, който може да бъде засегнат в този смисъл⁷. Следва да се отбележи, че това контрастира със становището на Комитета по правата на човека на ООН относно някои различия в критериите за връщане на собственост или за обезщетение, въпреки че прилаганият инструмент – Международният пакт за граждански и политически права – също не налага задължение за реституция⁸. Заключение на Комитета по тези дела се е основавало на самостоятелната гаранция срещу дискриминация по [чл. 26 от Пакта](#), който, подобно на Протокол № 12 към Конвенцията, предоставя много по-голяма защита срещу дискриминационно отнасяне от чл. 14. Изглежда малко вероятно Европейският съд да се отклони от ограничителното си тълкуване на изискванията, които чл. 14 налага към законодателство от типа на обсъжданото тук, тъй като въпросното тълкуване отразява неговия общ и постоянен подход към тази разпоредба⁹. Все пак, уместно е да се проследи и практиката на Комитета за правата на човека на ООН, не само поради задълженията на България като страна по Пакта, но и защото това със сигурност би гарантирало, че страната ще изпълни задължението си да не подронва ратифициран от нея, но още невлязъл в сила международен акт¹⁰. Също така е необходимо да се има предвид, че ограниченият характер на

собственост; *Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v Germany*, 12 юли 2001 г. и *Gratzinger and Gratzingerova v Czech Republic*, 10 юли 2002 г. (решение по допустимостта).

⁶ *Malhous v Czech Republic*, 12 юли 2001 г.

⁷ *Gratzinger and Gratzingerova v Czech Republic*, 10 юли 2002 г. (решение по допустимостта), *Polacek and Polackova v Czech Republic*, 10 юли 2002 г. (решение по допустимостта), *Jantner v Slovakia*, 4 март 2003 г., *Des Fours Walderode v Czech Republic*, 4 март 2003 г. (решение по допустимостта) и *Harrach v Czech Republic*, 27 май 2003 г. и 18 май 2004 г. (решения по допустимостта).

⁸ Виж становищата на Комитета относно изключването на чуждите граждани от кръга на лицата, имащи право на реституция или обезщетение за отнето имущество: *Simunek, Tuzilova and Prochazka v Czech Republic*, Comm No 516/1992, 19 юли 1995 г.; *Adam v Czech Republic*, Comm No 586/1994, 23 юли 1996 г.; *Blazek, Hartman and Krizek v Czech Republic*, Comm No 857/1999, 12 юли 2001 г.; *Des Fours Walderode v Czech Republic*, Comm No 747/1997, 30 октомври 2001 г.; и *Brok v Czech Republic*, Comm No 774/1997, 31 октомври 2001 г. Не е установено обаче нарушение на чл. 26 в случаите *Drobek v Slovakia*, Comm No 643/1995, 14 юли 1997 г. или *Malik v Czech Republic*, Comm No 669/1995, 21 октомври 1998 г., където не е било предоставено обезщетение за несправедливи мерки, предприети преди комунистическия режим. Трябва да се отбележи, че Пактът не съдържа никакви конкретни гаранции за имуществени права и искиове, свързани с незаконни конфискации (*Mazurkiewiczova v Czech Republic*, Comm No 724/1996, 22 януари 1996 г.) и с невъзможност да се получи реституция (*Linderholm v Croatia*, Comm No 744/1997, 23 юли 1999 г.), поради които тези искиове са били отхвърлени. Отхвърлени са и искиове за дискриминативна конфискация преди влизането в сила на Пакта: *Koutny v Czech Republic*, Comm No 807/1998, 20 март 2000 г.

⁹ Виж [Belgian Linguistic case](#), 23 юли 1968 г.

¹⁰ Виенска конвенция за правото на договорите, чл. 18(b).

задълженията по Конвенцията не може да се използва като извинение за неизпълнение на други международни задължения¹¹.

8. Също така, въпреки че не може да съществува общо задължение за реституция или обезщетение във връзка с имущество, отнето преди ратифицирането на Конвенцията и Първия протокол, ситуацията е съвсем различна, когато отнемането не е било юридически валидно към момента на извършването му (или въобще не е получило валидност), или когато актът, придаващ валидност на отнемането, е бил отменен в последващо производство. В тези случаи интересите на лицето, притежаващо въпросното имущество, или ще са в сила към момента на ратифицирането на Конвенцията и на Първия протокол, или ще бъдат възстановени в по-късен момент, така че във всички случаи ще е необходимо връщане на имуществото или друга форма на обезвреда за намесата в тези интереси – доколкото тя е продължила и след съответния момент¹².

Възстановяване на земеделски земи

9. При разглеждането на възможните проблеми относно спазването на чл. 1 от Първия протокол и на някои други разпоредби на Конвенцията в процеса на възстановяването на земеделските земи, най-напред е отчетена приложимостта на въпросните инструменти към този процес. След това са разгледани ограниченията в обхвата на това възстановяване, някои процедурни проблеми, възможностите на лицата, чието имущество е било отнето, да получат възстановяване, важността на разширяването на възможностите за възстановяване и адекватността на обезщетението като алтернатива.

Приложимост на Протокол № 1

10. Необходимо е най-напред да се доизяснят точните правни последици от колективизацията от 40-те години на миналия век по отношение на собствениците на земеделски земи, тъй като техният статус спрямо тези земи към момента, предшестваш приемането на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи (“ЗСПЗЗ”), е решаващ за определянето на точната приложимост на чл. 1 от Протокол № 1 към събитията, настъпили преди и след този момент. Отразила ли се е колективизацията върху правото на собственост върху земите или единствено върху начина на използването им? В първия случай не би имало право на реституция – макар и да е възможно да съществува легитимно очакване – но във втория случай явно е налице продължаващ интерес по отношение на съответното имущество. Възможно е този интерес да е бил засегнат по отрицателен начин от ЗСПЗЗ, което потенциално би могло да доведе до нарушение на изискванията на чл. 1 от Първия протокол. Освен това, в предварителния доклад се споменава и за земи, които “са били по друг ред отнети

¹¹ Европейска конвенция по правата на човека, [член 53](#).

¹² Виж *Vasilescu v Romania*, 25 май 1998 г. като пример за право на собственост, което никога не се е погасявало, и *Brumarescu v Romania*, 28 октомври 1999 г., *Zwierzynski v Poland*, 19 юни 2001 г., *Potocka and Others v Poland*, 4 октомври 2001 г., *Curutiu v Romania*, 22 октомври 2002 г., *Wittek v Germany*, 12 декември 2002 г., *Forrer-Niedenthal v Germany*, 20 февруари 2003 г., *Prodan v Moldova*, 18 май 2004 г., *Buzatu v Romania*, 1 юни 2004 г., *Androne v Romania*, 22 декември 2004 г., и *Iacob v Romania*, 3 февруари 2005 г., като примери за възможност за възстановяване на право на собственост.

от техните собственици”¹³. Този израз визира ли други предвидени в закона мерки или има предвид, поне в някои случаи, изцяло произволни действия? В първия случай не би съществувало право на реституция, но във втория е налице фактическо отчуждаване, което при липса на последващо саниране би имало продължаващо действие и след ратифицирането на Първия протокол. В този случай възниква въпросът, до каква степен законът предвижда адекватно обезщетение или доколко утежнява нарушението на чл. 1, възникнало към датата на ратифицирането.

11. Предварителният доклад не дава отговор на току-що повдигнатите въпроси и до края на стр. 2 се основава на предпоставката, че собствеността върху въпросните земи е била отнета от собствениците през 40-те години. Ако ситуацията наистина е такава, при ратифицирането на Първия протокол не е възникнало право на реституция, както е видно от гореизложеня анализ. Това обаче не означава, че Първият протокол е изцяло неприложим; този въпрос до голяма степен зависи от правните последици на ЗСПЗЗ по отношение на правото на собственост – а не владението – върху въпросните земи. Ако законът предоставя автоматично правото на собственост на първоначалните собственици или техните наследници, то трудностите при възстановяването на владението със сигурност биха породили проблеми, свързани със съответствието с чл. 1 на Протокол № 1. В случай обаче, че правото на собственост се придобива по силата на съдебно решение, споменатите проблеми биха могли да породят легитимно очакване за възстановяване (или поне за обезщетение)¹⁴ и по този начин към определен момент да представляват намеса в имуществени интереси, защитени от тази разпоредба, както и да повдигнат въпроси по [чл. 6](#) от Конвенцията¹⁵. Този въпрос може да се разреши единствено чрез внимателно проучване на закона, но втората хипотеза изглежда по-вероятна. Възможно е обаче и двете да са приложими, ако точната форма на възстановяването зависи от това, дали границите на земята на предишния собственик могат да бъдат определени с достатъчна точност, за да може собственикът да получи точно тази земя, а не някакъв алтернативен имот. Доколкото става дума само за легитимно очакване, много зависи от последвалото съдебно производство, и би било трудно да се убеди Съда, че националният съд неправилно е постановил, че дадено лице не отговаря на законовите условия, ако проведеното съдебно заседание е било в съответствие с изискванията на чл. 6¹⁶.

12. Ако е вярно, както се твърди на стр. 2 и 3 в предварителния доклад, че колективизирането на земите от 40-те години не е било свързано с отнемане на правото на собственост и че ЗСПЗЗ автоматично е възстановил правата на собствениците (другаде в доклада е посочено, че кооперациите са били собственици на земята), твърдението, че е възникнало право на обезщетение за

¹³ Стр. 1 (тук и по-нататък авторът сочи страниците според английската версия на предварителния доклад на БАПЧ - бел. прев.).

¹⁴ Доколкото са изпълнени съответните условия, какъвто не е случаят по делото *Kopecky v Slovakia*, 28 септември 2004 г. и *Pistorova v Czech Republic*, 26 октомври 2004 г.

¹⁵ Бившата Европейска комисия изглежда изхожда от тази предпоставка при разглеждането на жалба № 37912/97, *Господинова с/у България*, 16 април 1998 г., но не намира нарушения в производството, поради което приема, че претенцията по чл. 1 от Първия протокол е явно необоснована.

¹⁶ Подобно становище е възприето по жалба № 37912/97, *Господинова с/у България*, 16 април 1998 г. и по делото *Pistorova v Czech Republic*, 26 октомври 2004 г.

времето, през което собственикът е бил лишен от възможност да ползва имота си след влизането в сила на ЗСПЗЗ, е основателно¹⁷. Тези твърдения обаче трябва да бъдат подкрепени с достатъчно доказателства, за да се стигне до положителен резултат при евентуална жалба в Страсбург.

Ограничения на обхвата

13. В случай, че ЗСПЗЗ предвижда реституция, а не възстановяване на владението, изключването от обхвата му на определени земи, например при започнати строителни работи преди 1 март 1991 г., не повдига проблеми във връзка със съответствието с чл. 1 от Протокол № 1, тъй като, както вече беше отбелязано¹⁸, различното третиране във връзка с права, които не са гарантирани от Конвенцията, не съставлява нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 във връзка с чл. 14 от Конвенцията.

14. Изключването на определени други имоти от реституционния процес – което, както се посочва в предварителния доклад¹⁹, е предмет на редица оплаквания, разгледани от Съда – може да е свързано с различно третиране въз основа на социалното положение, но не е сигурно дали това би съставлявало нарушение на чл. 14 от Конвенцията във връзка с чл. 1 от Първия протокол, тъй като, както вече беше посочено²⁰, липсва право на реституция и поради това не може да се приложи нито една от разпоредбите. Ако обаче е основателно твърдението, че властите са изключили някои видове имоти от обхвата на реституцията, “като са прогласили с обратна сила за публична собствеността, която вече е била реституирана на частни лица”, това изглежда в нарушение на чл. 1 от Първия протокол, тъй като тези лица са лишени от собствеността си без право на обезщетение и без възможност за съдебен контрол.

15. Предвид практиката на Съда по този въпрос²¹, фактът, че ЗСПЗЗ се прилага само по отношение на лица с постоянно местоживеене в страната, е малко вероятно да доведе до установяване на нарушение по чл. 14 от Конвенцията във връзка с чл. 1 от Първия протокол, освен ако законът урежда възстановяване на владението, а не на правото на собственост. Различното третиране е ирелевантно, ако не се отнася до защитено от Конвенцията право. Все пак, вече беше отбелязано, че Комитетът по правата на човека на ООН възприема съвсем различно становище относно този вид дискриминация, прилагайки чл. 26 от Международния пакт за граждански и политически права²².

Проблеми, свързани с процедурата

16. България не може да носи отговорност в рамките на системата по Конвенцията за отчайващото състояние на имотните регистри, което е безспорна спънка пред разрешаването на споровете по ЗСПЗЗ. В случай, че законът не предоставя автоматично правото на собственост (при което не възниква незабавно

¹⁷ Виж например *Paramichalopoulos v Greece*, 24 юни 1993 г.

¹⁸ Виж § 7.

¹⁹ стр 14.

²⁰ Виж § 7.

²¹ Пак там

²² Пак там

и право по чл. 1 от Протокол № 1), а поражда единствено легитимно очакване, пропускът на властите да вземат нужните мерки за отстраняване на проблемите по разрешаването на споровете – както във връзка с недостига на информация, така и с липсата на нужния персонал за тази цел – в един момент ще доведе до нарушаване на чл. 1 от Първия протокол. Не може да има съмнение, че Съдът би проявил разумно снизхождение относно затрудненията, свързани с тази ситуация, но изминаването на толкова много години, особено при явната липса на отговор от страна на властите на очевидните и добре известни проблеми, би могло да доведе до заключението, че процесът е надхвърлил приемливите предели²³. Спирането на определени реституционни производства за продължителни периоди от време, което беше споменато по време на дискусиите, също е малко вероятно да бъде счетено за оправдано. Освен това, доколкото объркването засяга и интересите на лицата, предприели строителни работи върху земи, които са влезли в регулация, но са били реституирани въпреки разпоредбите на ЗСПЗЗ²⁴, несъмнено възниква задължение и за обезщетяване на засегнатите лица²⁵.

17. Възможно е също така проблемите по земеразделянето, довели до отреждането на трети лица на земи, които подлежат на връщане на предишния им собственик²⁶, да съставляват лишаване на последния от собственост за целите на чл. 1 от Протокол № 1. Последното разбира се зависи от това, дали ЗСПЗЗ е достатъчен, за да съставлява интерес по отношение на точната цена на въпросния имот. Ако това е така, въпросът, който би възникнал в случая, е дали предоставеният като обезщетение алтернативен имот е равностоен; самото отреждане вероятно се базира на достатъчно правно основание, за да не може да се квалифицира като произволно. В случай, че предишният собственик не е придобил интерес върху отредената другиму земя, отреждането ѝ в полза на това друго лице не би било в нарушение на чл. 1 от Протокол № 1, ако полученият в замяна имот е равностоен, тъй като това вероятно би отговаряло на легитимното очакване, което той би могъл да има за получаване на нещо.

Положението на лишените от владение

18. Неизпълнението на задълженията по Конвенцията се отразява не само на лицата, търсещи реституция въз основа на ЗСПЗЗ, но и на лицата, които имат някакъв интерес по отношение на имотите, към които са предявени претенции по този закон. Съобразността на лишаването от собственост поради реституция е разгледана по-долу, но, като се остави настрана възможното нарушаване на чл. 1 от Първия протокол и на правото на зачитане на жилището, продължителността на процеса, описана на стр. 2 от предварителния доклад, несъмнено би представлявала неразумно забавяне при определянето на гражданските права на засегнатите лица съгласно чл. 6 от Конвенцията.

19. Немислимо е Съдът да не приеме, че целта на ЗСПЗЗ, а именно – да поправи неправдата, извършена на един по-ранен етап – е легитимна. Съдът вече се е произнасял в подобен смисъл във връзка с други мерки, свързани с

²³ Като пример виж *Karasová v Czech Republic*, 30 ноември 2004 г.

²⁴ Виж стр. 2 от предварителния доклад.

²⁵ Относно задълженията към лицата, които понастоящем владеят имота, виж също и следващия раздел.

²⁶ Виж стр. 2 от предварителния доклад.

реституция на имущество на лица, от които то е било отнето²⁷, а по много други поводи Съдът е приемал в по-общ смисъл, че подобна належаща цел в рамките на политиката на властите е достатъчно оправдание, за да се изисква от собствениците на дадени имоти да отстъпят от интересите си върху тях²⁸. Поради това не съществува *a priori* изискване по чл. 1 от Първия протокол, че реституционните мерки трябва да бъдат ограничени до имуществата, които са в собственост на държавата, или че мярка, която засяга само тази форма на собственост, не може да бъде разпростряна и върху имущества, преминали у частни собственици, независимо дали от момента на отнемането от предишния собственик, или от по-късен момент. Независимо от легитимността на целта обаче, добре установена е практиката, че подобна мярка е съвместима с чл. 1 от Първия протокол само ако на настоящите собственици е предоставено подходящо обезщетение за съответния имот и ако е налице адекватен съдебен контрол, тъй като тези лица несъмнено също имат право на справедлив процес в съответствие с изискванията на чл. 6 от Конвенцията, тъй като правото на реституция не преклудира възможните спорове относно приложимостта на чл. 6 във всеки конкретен случай²⁹.

20. Разбира се, винаги има място за дискусии относно това, дали владелецът притежава собственост по смисъла на българския закон – предмет на спора по жалба № 43233/98 г., [Осман с/у България](#) – но следва да се има предвид, че владението в продължителен период от време според Съда е достатъчно, за да съставлява собственост по смисъла на чл. 1 от Първия протокол³⁰ и във всички случаи обитаването може да е достатъчно основание, за да е налице жилище по смисъла на чл. 8 от Конвенцията, при което ще бъде необходимо обезщетение, ако отстраняването от жилището е извършено твърде прибързано и необмислено или ако липсват достатъчно гаранции за съдебен контрол. Фактът, че отстраняването изглежда е възможно просто въз основа на твърдението, че имотът се “ползва без правно основание” и не подлежи на предварителен съдебен контрол, прави този аспект на закона особено проблематичен, тъй като последващата жалба не е особено ефективно средство за защита на лице, което внезапно е било отстранено от имот. Също така, не трябва да се пренебрегва обстоятелството, че владелецът може да притежава някакви имущества върху въпросната земя – като например тези, които са били унищожени в случая *Осман*³¹ – и може също да има право на обезщетение за подобренията, направени по време на владението³².

21. Така простият факт, че националните съдилища са заключили – както е станало в съдебното производство, довело до подаването на жалбата на *Паникян с/у България*³³ – че претендираното право на собственост не съществува, не би бил решаващ за целите на чл. 1 от Протокол № 1, и пропускът да се вземе под внимание Конвенцията при установяването на липса на право на собственост и при постановяването на отстраняване на лицето може в някои случаи да бъде

²⁷ Виж цитираните дела в § 4.

²⁸ Напр. [James and Others v United Kingdom](#), 21 февруари 1986 г.

²⁹ *James and Others v United Kingdom*, 21 февруари 1986 г. и *Hentrich v France*, 22 септември 1994 г.

³⁰ *Öneryildiz v Turkey*, 30 ноември 2004 г.

³¹ Виж *Selçuk and Asker v Turkey*, 24 април 1998 г. за пример за установяване на нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 във връзка с унищожаване на имущество.

³² Това е било счтено за важно в *Večvář and Večvářova v Czech Republic*, 14 декември 2004 г.

³³ Жалба № 29583/96, 10 юли 1997 г.

неприемлив³⁴. Това не означава, че държавата не може да заключи, че собственик е лице, различно от владелеца, но доколкото подобно заключение засяга и интересите на последния по чл. 1 от Първия протокол и по други разпоредби на Конвенцията, изискванията на тези разпоредби трябва да бъдат изпълнени. Това може да представлява заплащане на обезщетение и схемата на Закона за възстановяване собствеността върху одържавени недвижими имоти (“ЗВСОНИ”) не изглежда особено проблематична³⁵. Все пак обаче, фактът, че обезщетението – формата му вероятно не е особено важна в тази връзка – не е било действително предоставено в много от случаите или е било илюзорно, както се посочва в предварителния доклад³⁶, очевидно би довел до по-различно заключение. В тази връзка, предоставянето на повече подробности по действителната практика, цитирана в доклада, би било от полза, за да се направи изводът, че преценката на Европейската комисия в случая *Panikian*, че възстановяването на собствеността на предишния собственик не съставлява нарушение на чл. 1 от Протокол № 1, не би била приложима в описаните ситуации³⁷. На пръв поглед това не изглежда вероятно, но навярно би било по-лесно да се оспори третирането на отделни лица, отколкото да се атакува схемата като цяло, особено ако не е била платена лихва върху дължимите суми.

22. Вероятно би било от значение също така да се направи разграничение между отделните причини за недействителност; един технически недостатък вероятно би изисквал пълно заплащане на обезщетение, докато една нередовност в отношенията между настоящия собственик и администрацията може да доведе до заключението, че се дължи по-малка сума³⁸. Най-общо казано обаче, в предварителния доклад основателно се посочва, че отстраненото от реституиран имот лице трябва да получи пълно обезщетение за своята загуба. Нещо повече, извършването на чести промени в правната регламентация на обезщетението – както по отношение на стандартите, така и на процедурата – създава впечатление за произволен подход към балансирането на индивидуалния и колективния интерес, което може да доведе до извод, че създамата се ситуация трудно може да се разглежда като съвместима с изискванията на чл. 1 от Протокол № 1. Необходимо е обаче да се изясни, дали някога е имало съществена промяна в дължимото обезщетение, която е засегнала даден случай в процеса на решаването му, или промените са означавали само, че лицата, търсещи обезщетение в различни моменти, са получавали различни суми, въпреки че случаите им са били съпоставими по съществуването си. Първото несъмнено би представлявало лишаване от собственост, което едва ли може да намери някакво оправдание³⁹.

³⁴ Виж в *Bečvař and Bečvářova v Czech Republic*, 14 декември 2004 г., важноста, която е придадена на продължителността на периода, през който дадено лице е считано за собственик на имота, преди възстановяването му на предишния собственик, с оглед на преценката, дали въпросното лице е притежавало собственост по смисъла на чл. 1 от Първия протокол.

³⁵ Сравни ситуацията по жалба № 29583/96, *Паникян с/у България*, 10 юли 1997 г. с тази в *Jahn and Others v Germany*, 22 януари 2004 г. и виж бележки 4 и 5.

³⁶ Стр. 6-7.

³⁷ Сравни ситуацията в *Bečvař and Bečvářova v Czech Republic*, 14 декември 2004 г., където лишеният от владение не е трябвало да напуска съответния имот, преди да са изтекли няколко месеца от заплащането на цената, като е имало и разпоредба за заплащането на лихва за забава.

³⁸ Виж *Českomoravská Myslivecká Jednota v Czech Republic*, 23 март 1999 г. (решение по допустимостта) и *Honecker, Axen, Teubner and Jossifov v Germany*, 15 ноември 2001 г. (решение по допустимостта).

³⁹ Виж напр. *Antonakopoulos, Vorstela and Antonakopoulos v Greece*, 20 март 2000 г.

23. Също така, в предварителния доклад основателно се посочва⁴⁰, че възстановяването на собствеността на предишни собственици, при което заварените обитатели не получават алтернативно жилище, също може да съставлява нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

Разширяване на възможностите за реституция

24. Фактът, че Законът за обезщетяване на собственици на одържавени имоти ("ЗОСОИ") въвежда нова възможност за реституция, независимо от изтичането на едногодишния срок по ЗВСОНИ, не е непременно проблематичен във връзка с чл. 1 от Първия протокол, тъй като не е невъзможно да се допусне, че общественият интерес налага въпросът отново да бъде поставен на дневен ред. Макар и за обосноваването на необходимостта на такива мерки да е било поставяно ударение върху състоянието на преход в съответната държава, фактът, че Съдът се съобразява с националната преценка за наличието на обществен интерес, прави съмнителни изгледите за успех в случай на оспорване на подновяването на срока единствено на това основание. Много по-важни са предвидените мерки за предоставяне на обезщетение и понастоящем е много вероятно същите да бъдат подложени на внимателна проверка, отколкото при ранните усилия за преодоляването на трудностите на прехода, които осигуряваха известно снизхождение от страна на институциите в Страсбург⁴¹. Поради това, предвиждането на реституция през по-късните години трябва да е съчетано с повзискателен подход към обезщетяването на лишените от владение и националните съдилища и Съдът в Страсбург биха могли да настояват за това.

Адекватност на обезщетението

25. Когато вместо реституция законът предвижда обезщетение, адекватността на предвиденото обезщетение няма да повдигне въпрос по чл.1 от Протокол 1, ако мярката – както бе дискутирано вече⁴² – е наистина реституционна, а не мярка за възстановяване на владение, тъй като на първо място няма оправомощаване и разликата в третирането между тези, които са получили имот и тези, които биха получили само обезщетение, не може следователно да попадне в приложното поле на чл. 14 от Конвенцията. Следва също така да се отбележи, че Комитетът по човешките права на ООН е постановил, че подобно различно третиране не е в нарушение на чл. 26 от Международния пакт за гражданските и политическите права. Става дума за бивши собственици, които са получили обезщетение, а наемателите са имали възможността да закупят на намалени цени държавни апартаменти⁴³. Следователно е съмнително, че могат да бъдат повдигнати ефективни оплаквания на базата на сравнение между положението при лишаване от собственост, за да се възстановят имоти на бившите собственици, и ограничената полза от дадените като обезщетение компенсаторни бонове.

Лишаване от собственост

⁴⁰ Стр. 7.

⁴¹ Както е видно от противоречието между решението по жалба № 29583/96, *Паникян с/у България*, 10 юли 1997 г. и решенията по дела като *Jahn and Others v Germany*, 22 януари 2004 г.

⁴² Виж §7.

⁴³ *Somers v Hungary*, Communication No 566/1993, 23 юли 1996г.

26. Докладът правилно признава, че по чл.1 на Протокол 1 е допустимо да се отчуждава собственост в обществен интерес. Нещо повече заключението на доклада, че конституционната гаранция и Законът за държавната собственост (ЗДС) са в общи линии в съответствие с изискванията на чл.1 от Протокол 1 е напълно уместно. Това, обаче, се отнася и до някои изказани в доклада съмнения, че редът за обезщетяване и предвидената различна процедура за отчуждаване на имоти, предназначени за изграждането на национални инфраструктурни обекти могат да бъдат проблематични, както и до заключенията за възможността да липсва действителен обществен интерес.

Обезщетяване

27. За да се приеме, че при едно отчуждаване е съобразен справедливия баланс между колективните и индивидуалните интереси, неизменен негов съществен елемент трябва да бъде гаранцията за обезщетяване и Съдът винаги е подчертавал това при прилагането на чл.1 от Протокол 1. Въпреки това има примери, в които е било прието за приемливо заплащането на по-ниска от пазарната стойност. Така е в случаите, когато иначе би се навредило на постигането на преследваната социална цел или когато засегнатият собственик вече е получил или ще получи облага под друга форма. Фактът, че ЗДС предвижда, че „равностойно” е единственото изискване относно обезщетението, може да позволи на властите при преценката какво заплащане е подходящо да отчитат в определени рамки конкретните обстоятелства по всеки случай и в резултат отделните решения могат да се окажат в съответствие с изискванията на чл.1 от Протокол 1. ЗДС, обаче, касае само отчуждаването в контекста на урбанизацията и е малко вероятно приложимите към плащането на обезщетението компенсаторни фактори да са относими в случаи като одържавяване на промишлени предприятия⁴⁴ или разширяване на жилищна собственост⁴⁵ и единственият компенсаторен фактор, който би могъл въобще да е относим е вероятно да е увеличаването на стойността на собствеността, останала в патримониума на засегнатия собственик, което следва от развитието, което въпросното отчуждаване цели⁴⁶. По-добре би било, ако този фактор – или всъщност всеки друг, който би се счел за релевантен – бъде посочен от Закона, защото понятието за „равностойност” не предлага никаква основа, на която да се стъпи при взимането на решението или при неговата съдебна проверка. Може би се разчита на практиката на Съда, но това не може да бъде гаранция и така са налице всички основания за да се приеме, че критерият е недостатъчно дефиниран в закона, за да удовлетвори общото изискване на Конвенцията в случаите, в които се ограничават права. Безспорно има реален риск в някои случаи обезщетенията да бъдат определяни под изискването на чл. 1 от Протокол 1.

28. В доклада не се възразява срещу „равностойността” като критерий за изчисляване на обезщетението, но правилно е посочена възможността всяко едно

⁴⁴ Виж *Lithgow v United Kingdom*, 8 юли 1986г., което касае одържавяването на самолетостроителни и корабостроителни предприятия.

⁴⁵ *James v. United Kingdom*, 21 февруари 1986г.

⁴⁶ В случаи като *Katkaridis v Greece*, 15 ноември 1996 и *Tsomtsos v Greece*, 15 ноември 1996 Съдът е признал това за допустимо, но е постановено, че е необосновано автоматично да се приема, че стойността се е увеличила.

обезщетение, изчислено по този начин, да стане недостатъчно, дори първоначално да е било задоволително за целите на чл. 1 от Протокол 1. Това е така, защото е възможно да измине определен период от време между изчисляването на обезщетението и реалното му изплащане и едновременно с това липсва разпоредба, която да предвижда заплащането на лихва върху определената сума, ако е изтекъл значителен период от време⁴⁷ или изискване за преизчисляване на определеното обезщетение, когато във времето до изплащането му цената на имота е нараснала значително. Не би имало проблем със съобразяването с чл. 1 от Протокол 1, ако изплащането на обезщетението – ако предположим, че то иначе е достатъчно – е винаги своевременно, но ефектът от инфлацията върху валутата или стойността на имота неминуемо ще последва в случай на забавяне на плащането. По много дела, когато забавянето на плащането е имало такъв негативен ефект върху актуалната стойност на полученото обезщетение Съдът е намирал нарушение на чл. 1 от Протокол 1⁴⁸. Следователно има нужда от промяна на Закона така, че получаваното обезщетение да е адекватно за целите на чл. 1 от Протокол 1, не само към момента на неговото изчисляване, но и към момента на реалното му изплащане.

29. Очевидно има проблем и в подхода на изчисляване и изплащане на обезщетението за собственост, отчуждена за изграждането на национални инфраструктурни обекти. Според доклада “в този случай не е посочен начинът на извършване на оценката на имота, от кого и по какъв критерий се извършва тя” (стр.11). В доклада правилно е отбелязано, че “съществува възможност за неправилно или различно тълкуване и прилагане [на закона] от администрацията”. Много е вероятно в резултат на това поне в някои случаи на национализация обезщетението да бъде недостатъчно за целите на чл.1 от Протокол 1, но това е ситуация, която също е в противоречие с обсъдените по-горе изисквания към закона⁴⁹. Следователно, очевидно е необходимо в разпоредбите, регламентиращи отчуждаването за инфраструктурни обекти изрично да бъде дефиниран и подходящ критерий. Възможността, обаче, в някои случаи обезщетението да постъпи по сметка на отчуждения собственик без преди това той да е бил действително уведомен поставя под съмнение адекватността на съдебния контрол над този аспект на процедурата. Въпреки това се надявам, че и след това съществува възможност за оспорване на платената сума, в противен случай съдебният контрол би бил съвсем изместен. Ако допуснем, че оспорване все пак е възможно, пак е съмнително, че [Съдът] би приел, че за целите на чл. 1 от Протокол 1 съдебният контрол е достатъчен - в такава ситуация подходът към национализация би бил по-скоро произволен и няма данни за каквито и да било неотложни нужди, налагащи оценката и плащането да бъдат ускорявани по този начин, за разлика от действителното отчуждаване, за което може да има такава

⁴⁷ Обърнете внимание на важността, която е придадена в решението по делото *Večvař and Večvářova v Czech Republic*, 14 декември 2004 г. на заплащането на лихва за забава на плащания към лице, което е било лишено от собственост за да се извърши реституция.

⁴⁸ Така в решението *Akkus v Turkey*, 9 юли 1997г. е било неприемливо да се предлага увеличаване на обезщетението с 30% след като е имало 17-месечно закъснение в плащането и ръстът на инфлацията е бил 70%. Несъмнено закъснението е причинило неоправдани допълнителни загуби. Сходен проблем е разгледан и в решенията *Guillemín v France*, 21 февруари 1997г. - където има значителни забавяния в производството по получаване на обезщетение - и в *Zubani v Italy*, 7 август 1996г., където законодателството, предвиждащо обезщетяване за собственост, владяна от общината влязло в сила много след началото на този процес.

⁴⁹ Виж § 27.

нужда⁵⁰. Макар и в доклада да се възразява и срещу това, че обезщетението не винаги се изплаща преди имота да бъде зает и строителството да е започнало, това би било проблематично само, ако – както бе дискутирано по-горе⁵¹ – би довело до намаляване стойността на полученото обезщетение и е необходимо да се изясни дали точно такъв е случаят.

30. Скорошното отпадане на възможността за обезщетение с друг имот, когато се извършва отчуждаване по Закона за общинската собственост, не повдига никакъв проблем за съответствие с чл. 1 от Протокол 1, без значение че се стеснява възможността за “равностойно” обезщетение. Това е така, защото единственото което занимава Съдът е дали обезщетението е достатъчно и - макар и разпоредбата за обезщетяване с имот да е желана и от съществено значение за една програма за консолидация на земята⁵² – в повечето случаи се интересува единствено от сумата на паричното плащане, а не от употребата на този конкретен метод на обезщетяване.

31. Все пак може да има проблем с предвиденото и в двата закона, че “паричното обезщетение в частта му до размера на обезпеченото вземане се заплаща на ипотекарния кредитор - независимо дали е настъпил падежът на вземането му, дали задължението по ипотеката е изплатено, но тя не е била заличена, както и от това какви са действителните отношения между отчуждения собственик и ипотекарния кредитор.” Очевидно е съвместимо с изискванията на чл.1 от Протокол 1 държавата да предприеме мерки за защита интересите на ипотекарния кредитор и следователно е съмнително дали по принцип е осъдително да се поставя пречка пред това някой, който е учредил ипотека върху имота си, да получи пълния размер на определеното обезщетение за отчуждаването, когато не е заплатил целия или част от дълга си; в противен случай лицето, което е ипотекирало имота си би могло да избегне плащането на това, което дължи и ипотеката би била безсмислена. Все пак, може да има случай, в който кредиторът да получи повече от това което му се дължи и тогава отчужденият собственик да е заставен да предприеме действия срещу кредитора, ако сумата на която е имал право след намаляването със сумата по ипотеката не му е своевременно платена. И все пак плащането към кредитора по принцип е подходящо, тъй като отчужденият имот е бил използван за гаранция по отпуснат на собственика заем и от настоящата регламентация не следва, че кредиторът няма да плати своевременно на собственика сумата, която му е била недължимо платена. Въпреки това рискът от нарушение на чл.1 от Протокол 1 може по-лесно да бъде избегнат, ако има процедура за установяване вземането на кредитора към момента на плащането на обезщетението и има дефинирано задължение остатъкът, след намаляването със сумата по ипотеката, да бъде изплащан на собственика.

Съдебен контрол и уведомяване

32. В доклада се изказва разбираема загриженост, че редът за уведомяване при отчуждаване на имоти, предназначени за изграждането на национални инфраструктурни обекти, би могъл да е неподходящ. Използването на обяви и

⁵⁰ Виж по-долу §§ 32 и 33.

⁵¹ Виж § 28.

⁵² Виж напр. [Protsch v Austria](#), 15 ноември 1996 г.

публикации в Държавен вестник не отчита нито възможността по същото време да отсъстват поне част от засегнатите лица, нито ограничения брой читатели на Държавен вестник и като се има предвид, че всички имоти, необходими за построяването на инфраструктури обекти, следва да бъдат идентифицирани, то изглежда няма непреодолими пречки пред личното уведомяване. Липсата на лично уведомяване може да попречи както на ефективността на съдебния контрол, който при отчуждаване следва да съответства на целите на чл. 1 от Протокол 1, така и на правото на засегнатите собственици на достъп до съд по чл. 6 от Конвенцията⁵³. Следователно, крайно необходимо е редът за уведомяване да бъде съответно променен.

33. Преди да се направи оценка на адекватността на процедурата за съдебен контрол при отчуждаване на имоти, предназначени за изграждането на инфраструктури обекти с национално значение ни е необходима повече информация. Възражението, че производството е едноинстанционно не би създавало проблеми, ако тази инстанция задоволява всички изисквания на чл.6 от Конвенцията, тъй като нито тази разпоредба, нито чл. 1 от Протокол 1 изискват законодателството да предоставя право на обжалване на решение, постановено от съдебен орган, който разполага с пълната юрисдикция да разгледа относимите въпроси. Все пак, може би – като се абстрахираме от обсъдените недостатъци на реда за уведомяване - фактът, че “обичайните срокове за призоваване” не се спазват може да означава, че на практика в тези случаи няма ефективен достъп до съдебен контрол над решенията за отчуждаване. Този въпрос може да бъде преценен, само ако се знаят действителните срокове, предвидени за обжалване, но е малко вероятно срок от две седмици, при наличието на подходящ ред за уведомяване да бъде сметен за неприемлив. Въпреки всичко посочената в доклада възможност обезщетението да се получи от собственика преди да разбере той, че имотът му е бил отчужден подчертава необходимостта от адекватен съдебен контрол. Макар и да не е съвсем немислимо в една спешна ситуация да се налагат бързи действия, явно никакъв друг критерий освен естеството на строителството не характеризира този процес и следователно няма причина да се приеме, че това е достатъчно оправдание съдебният контрол – ако той съществува – да е изцяло ретроспективен. Все пак за да се достигне до окончателно заключение по този въпрос е желателно да има по-детайлна информация за регламентацията.

Обществен интерес

34. За да бъде всяко отчуждаване в съответствие с чл.1 от Протокол 1 е необходимо то да е предприето в обществен интерес, но е малко вероятно Съдът да проверява дали такъв интерес е налице, освен ако не е очевидно, че интерес не съществува. Със сигурност се проявява неохота да се поставя под въпрос отнемането на собственост привидно с цел да се подобри градски квартал⁵⁴ и е съмнително, че би се приело, че липсва обществен интерес само защото ЗДС предвижда собственикът да си възстанови имота, ако в три годишен срок от отчуждаването мероприятияето не е започнало. Въпреки, че може да се спори, че това доказва, че наистина е нямало обществен интерес, по същия начин може да се твърди, че други съображения в обществен интерес - бюджетен дефицит,

⁵³ Cf *De Geouffre de la Pradelle v France*, 16 декември 1992 г.

⁵⁴ See *Howard v United Kingdom*, 52 DR 198 (1985) and *Magiulli v United Kingdom*, 56 DR 254 (1988)).

политическа промяна в правителството или наличието на по-належащи ангажименти – налагат забавянето или отказа от проекта. Не е възможно да се доказва, че никога не е имало обществен интерес, като се използва последващо осмисляне, това трябва да се прецени с оглед факторите в сила към момента на отчуждаването. Това не означава, че отказът от даден проект не би могъл да подкрепи оспорването на съществуването на обществен интерес, а че липсата или наличието на обществен интерес се доказва чрез фактите по конкретното дело и не може да се изведе като последица от въпросната разпоредба. В допълнение следва да се отбележи, че ако е било доказано, че е нямало обществен интерес, който да налага отчуждаването, то ако собственикът може да си възстанови имота, единственото изисквано обезщетение би било разликата между печалбата от използването на първоначално даденото обезщетение и прихода, който би могъл да се добие от засегнатия имот и тази разлика не би трябвало да е значителна, ако обезщетението е съответствало на изискванията на чл. 1 от Протокол 1.

Неплатени обезщетения за отчуждавания, извършени преди ратифицирането на Протокол 1

35. По принцип, както видяхме и по-горе⁵⁵, чл. 1 от Протокол 1 е неприложим към отчуждавания, извършени преди ратифицирането на Протокол 1. Когато обаче такова отчуждаване е направено и дължимото по закон обезщетение не е било изплатено, то бихме имали продължаващо право на плащане – освен, ако националният закон предвижда друго – и би имало нарушение на чл. 1 от Протокол 1, ако плащането не е било извършено към момента на влизане в сила на Протокол 1⁵⁶.

36. С оглед на изнесеното в доклада, явно тези разсъждения биха били относими към положението на отчуждените по ЗТСУ собственици относно пропускът да им бъдат предоставени дължимите като обезщетение имоти. Първоначално проблемът е възникнал заради липсата на “изискване за предаване на определените като обезщетение имоти като условие за завземането на отчуждения имот” (стр. 12). Естествено има нужда да бъде изяснено естеството на правото, възникнало по силата на ЗТСУ – било ли е то признато от законодателството за юридически обвързващо или това признаване е било направено в последствие – но от отговора на правителството в рамките на висящите производства пред Съда би могло да се заключи, че правният му характер не се поставя под въпрос. Все пак е важно да се им предвид, че правото на обезщетение е свързано с това какво е трябвало да бъде получено по Закона, а не е една сума, основаваща се на това какво би било подходящото обезщетение според съвременните пазарни цени. В допълнение, макар и да е възможно да има случаи, в които на засегнатите да са били дадени – на друго, а не на временно основание – различни по размер или местоположение от дължимите им жилища, единственото оплакване по чл. 1 от Протокол 1 би било свързано с възможната разлика между стойността на това, на което са имали право и на това, което са получили в действителност. В допълнение може би разпоредбата за оборотните жилища в някои случаи ще бъде приложима при преценката дали е имало някакви

⁵⁵ Виж § 7.

⁵⁶ Виж [Broniowski v Poland](#), 22 юни 2004.

допълнителни загуби, които също може да трябва да бъдат възстановени на тези, които до този момент не са били обезщетени с жилища.

37. Въпреки че правителството е посочило практически проблеми при предоставянето на имоти като компенсация, като се имат предвид продължителността на периода между момента, в който е възникнало задължението, и този, в който е било изпълнено (дори, ако имаме предвид само периодът след ратификацията на Протокол 1) и очевидния пропуск да се възприеме един стратегически подход за намирането на разрешение е малко вероятно Съдът да бъде убеден, особено с оглед представените цифри.

Други способи за отчуждаване на собственост

38. Този раздел разглежда проблемите на съвместимостта [с европейските стандарти], които е възможно да възникнат при конфискуването на имущество, придобито по престъпен начин, при обявяването на договорите за нищожни и придобивната давност, при изискването за одобряване на някои продажби, при уредбата на банковия надзор, при последиците от вписванията в актовете книги за държавна и общинска собственост, при продажбите на общински терени, при ограниченията в ползването на терени във връзка с устройствените планове, при неизпълнението на планираните ограничения, от трудностите при изпълнението на съдебните решения и от липсата на олихвяване при някои плащания към публични институции.

Конфискуване на имущество, придобито по престъпен начин

39. Съдът е приел, че конфискуването на имущество, придобито по престъпен или друг непозволен начин, не е непременно непропорционална намеса в интересите, защитени от чл. 1 от Протокол № 1⁵⁷, но съществуващият закон може да породи проблеми във връзка с неяснотата дали подобна конфискация идва в резултат на осъждане, или ангажира каквато и да е друга форма на съдебни процедури. Липсата на осъждане би могла да сведе предположенията за произхода на притежанията до нарушаване на презумпцията за невинност по чл. 6(2) от Конвенцията⁵⁸, а също би могла да означава, че е извършено нарушение и на изискването за справедлив процес по чл. 6(1), докато липсата на каквито и да било съдебни процедури без съмнение би противоречала на общото изискване по чл. 1 от Протокол № 1 за съдебен надзор върху мерките, засягащи интересите на собствеността. Нужни са повече подробности за съществуващия закон, за да се установи дали съдържанието или прилагането му са наистина проблематични от гледище на Конвенцията.

40. Що се отнася до новия законопроект, няма нищо проблематично като цяло във временните мерки за изземване, стига да е налице стабилна обосновка на подозрението за престъпния произход на имуществото и ако има действителна нужда да се предотврати употребата на това имущество за извършване на последващи престъпни деяния или да се избегне възможността от налагане на

⁵⁷ Виж [Welch v. United Kingdom](#), 9 февруари 1995 г. и [Phillips v. United Kingdom](#), 5 юли 2001 г.

⁵⁸ Не такъв е бил случаят по делото [Phillips](#).

трайна конфискация след установяване на неговия произход.⁵⁹ Нещо повече – временното изземване би могло да е насочено срещу лица, различни от същинския извършител на престъплението, чрез което съответното имущество е било придобито. Ще е от значение обаче ефектът от което и да е изземване да не е такъв, че да доведе до невъзможност за засегнатото лице да живее нормален живот, тъй като това явно няма да е съответно на преследваната цел. В добавка е нужно да се изясни дали трайната конфискация, за която по закон е предвидено да бъде постановена при започване на наказателното производство, ще се осъществи преди неговото приключване. Ако случаят е такъв, несъмнено ще се проявят проблемите за съответствието с Конвенцията, обсъдени в предишния абзац, но ако конфискацията следва осъждането, проблемите ще са много по-малко вероятни. Все пак изискването за справедлив процес би останало приложимо към което и да е решение. Това се отнася и до необходимостта да се гарантира, че обхватът на конфискацията в дадения случай няма да е нито произволен, нито непропорционален. Освен това следва да се отбележи, че прилагането на конфискационните мерки спрямо правонарушения, извършени преди приемането на законопроекта, би довело до нарушаване на забраната за ретроактивно налагане на санкции, предвидена в [чл. 7](#) [от Конвенцията]⁶⁰.

41. Според посоченото току-що, не е задължително временното изземване на имущество от лица с криминални обвинения да поражда винаги проблеми във връзка с чл. 1 от Протокол № 1. Нито пък би могло да има някакво разбиращо се само по себе си възражение срещу отнемането на имущество от трети лица, когато са налице подозрения, че то има престъпен произход, или това е необходимо за разследването или повдигането на обвинение за извършено престъпление. Проблемите обаче, които докладът [на БАПЧ] поставя относно продължителността на подобна мярка и състоянието на имуществото при връщането му, биха могли със сигурност да повдигнат въпроси по чл. 1 от Протокол № 1. Без съмнение не би било оправдано имуществото да се задържа по-дълго, отколкото се изисква за постигане на целите, поради които то е било иззето; освен това, докато продължителното задържане може да се оправдае, когато установяването на престъпния произход на иззетото зависи от изхода на наказателното производство, отнемането на собственост за целите на доказването по общо правило не трябва да е особено продължително, освен ако имуществото не следва да се задържи до приключването на процеса (а и по-дълго) поради това, че, примерно, предметът е бил оръжието, с което е било извършено престъплението, или че е съдържал сравнителен материал за ДНК анализ. Нещо повече – ако изобщо не е имало нужда да се изземва каквото и да било или е липсвало точно посочване какво именно е трябвало да се иземе (както се предполага в доклада), съмнително е дали това ще се приеме като съвместимо с чл. 1 от Протокол № 1, макар че винаги ще подлежи на доказване в конкретния случай. Освен това Съдът е признал, че държавата би могла да носи отговорност, ако не е съумяла да се погрижи за временно иззетото имущество, но винаги ще има нужда от способност да се докаже, че отнетото е било в състояние да бъде предпазено от всякакви повреди, които биха се случили⁶¹. Казаното би могло да важи дори и относно пропуската да се осигури каквато и да е лихва, когато засегнатата собственост е в пари или банкови депозити, особено доколкото

⁵⁹ Виж напр. [Raimondo v. Italy](#), 22 февруари 1994 г. и [Venditelli v. Italy](#), 18 юни 1994 г.

⁶⁰ Така в [Welch v. United Kingdom](#), 9 февруари 1995 г.

⁶¹ Това не е било възможно по делото [Raimondo v. Italy](#), 22 февруари 1994 г.

държавата по начало е в положението да получава лихви върху парите, които сама притежава. Това обаче не е непременно вярно за парите в брой, които в действителност са били необходими за целите на доказването, и няма да има база за оплаквания, че процентите, получени в тези случаи от държавата за времето на съхраняването, са по-малки по размер от по-благоприятните проценти, които засегнатото лице е могло да получи за себе си.

Обявяване на договорите за нищожни и придобивна давност

42. Макар и да изглежда, че възможността на общинските власти да претендират нищожност на сключените от тях договори има потенциал да третира несправедливо частните лица-страни по същите договори, не би могло ясно да се каже, че чл. 1 от Протокол № 1 е приложим в повечето примери. Това е така, защото, доколкото всеки имуществен интерес възниква от договора, на него трябва да се гледа като на дефиниран от обхвата на закона в сила по време на сключването на договора, а това трябва да включва възможността за обявяване на договора за нищожен поради пороци, допуснати от администрацията. Но колкото е по-дълъг периодът до обявяването на нищожността и колкото е по-голяма инвестицията на частната страна в имуществото, което е предмет на договора, толкова повече нараства вероятността да се сметне, че е било налице законно очакване договорът да се запази и че обявяването му за нищожен е било непропорционална реакция срещу пропуските при сключването му от страна на администрацията⁶². Ето защо е малко вероятно Съдът принципно да се отдалечи от решението на Комисията по *Кънева с/у България*⁶³, но специфичните обстоятелства на отделния случай биха могли да доведат до извод, че нищожността не е оправдана, и да се стигне до установяване на нарушение на чл. 1 от Протокол № 1. Това заключение в по-малка степен зависи от мотивите на администрацията – а те са подложени на критика в доклада [на БАПЧ]⁶⁴ – и повече от продължителността на действието на договора и от отражението на нищожността върху частната страна. Разбира се, доказването на един укорим мотив вероятно би подсилило претенцията за непропорционалност на нищожността, но способността да се докаже такъв мотив не винаги ще е очевидно ясна⁶⁵.

43. Факт е, че възможността за придобиване по давност на държавна или общинска собственост може да се приложи само когато владението е установено след влизане на съответния закон в сила. Не е обаче ясно само по себе си, че този факт съставлява нарушение на чл. 1 от Протокол № 1, със или без помощта на чл. 14 от Конвенцията. Твърдо установено е, че чл. 1 не предоставя никакво право да се придобива собственост⁶⁶, и доколкото законодателството, предшествашо

⁶² Виж *Stretch v. United Kingdom*, 24 юни 2003 г., отнасящо се до предоставяне на възможност за продължаване на наемен договор от страна на местните власти извън правомощията им.

⁶³ Жалба № 26530/95, 27 февруари 1997 г.

⁶⁴ На стр. 15.

⁶⁵ Приема се, че [обявяването на] нищожност винаги се основава на правила от закона, който е в сила в момента на сключване на договора, докато да се разчита за тази цел на правила, приети след сключването на договора, би имало за последица да се разчита на законодателство с обратна сила. А това по общо правило е недопустимо, когато се засягат права, защитени от чл. 1 от Протокол № 1; нещо такова без успех е било заложено като твърдение в Жалба № 40064/98, *Кредитна банка с/у България*, 30 април 2002 (решение по допустимостта).

⁶⁶ Виж напр. *Van der Musselle v. Belgium*, 23 ноември 1983 г., *Kopecky v. Slovakia*, 28 септември 2004 г. и *Pistorova v. Czech Republic*, 26 октомври 2004 г.

закона, даващ възможност за придобиване по давност, не е позволявало това да се случва с държавната или общинската собственост, съмнително е дали би могло да възникне каквото е да е законно очакване за придобивен титул, макар и това да не преклудира пораждането на някакъв интерес, защитен от чл. 1 според обстоятелствата на дадения случай⁶⁷. И още, фактът, че даден период на владение би бил отчетен за целите на давността, ако [завладяната] собственост бе частна, не съставлява недопустима дискриминация по чл. 14, доколкото тази разпоредба не е приложима по отношение на право, което не е защитено от Конвенцията.

Одобряване на продажби

44. Погледнат откъм повърхността, проблемът за невъзможността да бъдат закупени определени апартаменти без съгласието на [съответния] кмет, така, както е обрисуван в доклада [на БАПЧ], като че ли би могъл евентуално да постави въпроса за зачитането на правата на работодателя по чл. 1 от Протокол № 1 – може би под формата на неоправдана намеса в мирното ползване на собствеността - но не и на правата на евентуалния купувач, защото посочената разпоредба, както бе отбелязано, не гарантира каквото и да е право да се придобива собственост. Както обаче става ясно по делото *Константин Янакиев с/у България*⁶⁸, работодателят всъщност е акционерно дружество, притежавано от държавата, и е съмнително дали такова дружество би могло да се разглежда като жертва с оглед на целите на чл. 34 от Конвенцията. Въпреки това докладът би могъл да се приеме за леко подвеждащ, доколкото не посочва, че на евентуалния купувач, според Закона за решаване на жилищните проблеми от 1991 г., му е било предоставено правото да закупи апартамента, в който живее, а собственикът е бил длъжен да му го продаде, ако са били изпълнени някои условия, подлежащи на обективна проверка. Същинският проблем е в пропуската на кмета да вземе решение дали тези условия са били изпълнени. Ако обстоятелствата са такива, че условията изглеждат изпълнени и че кметът няма дискреционната власт да откаже да признае това, твърде резонно би било да се приеме, че евентуалният купувач има най-малкото законното очакване за апартамента, което е нарушено от неоснователния отказ на кмета да се произнесе по изпълнението на условията [за сключване на договора] и по този начин би могло да се стигне до нарушение на чл. 1 от Протокол № 1, както и до отказ на достъп до съд в нарушение на чл. 6(1) от Конвенцията. Казаното не означава, че съществуването на нужда от одобряване на една продажба с оглед на изпълнението на определени условия не би могло да бъде в някои случаи допустима намеса в мирното ползване на собствеността, когато собственикът не е държавен орган – и наистина подобна условност би могла да се оправдае от грижата да се установи, че наистина е налице жилищна нужда, която изглежда е един от елементите на условията за одобряване на продажбата - но въпросът е доста деликатен от гледище на интереса, възникнал за наемателя за целите на чл. 1 от Протокол № 1, след като са изпълнени предвидените в действащия закон условия по същество. Подобен извод би изглеждал уместен и що се отнася до правото на наемателите, предоставено им от Закона за преобразуване и приватизация на държавни и общински предприятия в

⁶⁷ Както може да се види в *Önerildiz v. Turkey*, 30 ноември 2004 г.

⁶⁸ Жалба № 40476/98, 6 май 2004 г. (решение по допустимостта).

случай, че общинската администрация откаже да открие приватизационните процедури.⁶⁹

Банков надзор

45. Проблемът, поставен по делото *Капитал банк АД с/у България*⁷⁰, а именно, че отнемането на лиценза на жалбоподателя е било своеволно, необосновано и неотговарящо на съществуващите факти, явно би могъл да разкрие намеса в мирното ползване на собствеността му, което е признато в положителното решение по допустимостта. Обаче и от информацията в доклада, и от решението по допустимостта не става ясно дали това е само едно лошо решение, или има проблем в общата схема. Независимо от това, посоченото в доклада, че “синдиците, представлявали банката в производството по несъстоятелност, са определени или зависими от БНБ” (стр. 16), което е способствало започването на това производство, би могло да се отбележи като водещо до положение, в което банката е нямала никой, който ефикасно да защитава интересите ѝ. А това би могло да се разгледа или като увреждане на тези интереси в противоречие с чл. 1 от Протокол № 1, или като постигане на ефекта акционерите да се превърнат в жертви на нарушение на същата разпоредба.⁷¹ Както докладът посочва, твърдяното отсъствие на ефикасен съдебен контрол върху решенията за отнемане на банковите лицензи би могло да открие перспективата за извършване на нарушения не само на чл. 1 от Протокол № 1, но и на правото на достъп до съд по чл. 6 от Конвенцията. Нужна е обаче повече и по-добре детайлизирана информация за това, дали проблемът засяга специфичния случай, или е общ.

Вписвания в актовете книги за държавна и общинска собственост

46. Вписването, извършвано от общинските и държавните власти, на титул на собственост, когато те са напълно наясно, че тя не им принадлежи, в ситуации от рода на тази, описана в доклада и илюстрирана с делото *Борис Моралян с/у България*⁷², без съмнение е намеса в мирното ползване на собствеността на засегнатите собственици⁷³. При това във всеки случай би било желателно да се получи по-голяма яснота за същинската цел на актовете книги, щом те не засягат титула на собственост, но въпреки това се изисква заличаването на неверните вписвания, преди трети лица да сключат сделка със собственика или преди получаване на разрешение за строеж; намесата в мирното ползване на собствеността, която тези вписвания причиняват, непременно би имала за последица нарушение на чл. 1 от Протокол № 1, ако те не обслужват належаща обществена нужда. Макар че [Конвенцията не защитава] правото на всеки да използва земята си по определен начин⁷⁴, отказът да се издаде разрешение за строеж “без каквото и да е основание или причина” определено би могъл да се

⁶⁹ Това в момента е предмет на производството пред Съда по жалба № 50596/99, *Пейчинов с/у България*.

⁷⁰ Жалба № 49429/99, 9 септември 2004 г.

⁷¹ See *Agrotexim v Greece*, 24 October 1995 г.

⁷² По този случай няма решение по допустимостта, но се предполага, че до Съда е била подадена жалба.

⁷³ Сравни с непризнаването на наемния договор на жалбоподателя, довело до констатиране на нарушение по чл. 1 от Протокол № 1 в *Iatridis v Greece*, 25 март 1999 г.

⁷⁴ *Buckley v United Kingdom*, 25 септември 1996 г.

сведе до неоправдан контрол върху ползването на собствеността, но прибягването до [органите в] Страсбург, разбира се, би зависило от изчерпването на всички достъпни вътрешноправни средства, доколкото изглежда съмнително, че подобен отказ би бил съвместим както със законодателството по планирането, така и с общите принципи на административното право.

Продажби на общински терени

47. Макар и самоволното разпореждане с общински недвижими имоти в полза на частни физически или юридически лица справедливо да е описано в доклада като “друга илюстрация на възможни злоупотреби с власт”⁷⁵, това само по себе си не поражда възможни нарушения на чл. 1 от Протокол № 1, доколкото обществото като цяло няма права върху земята по смисъла на това правило, когато тя е публична собственост. Ако обаче подобно разпореждане се съчетае с промяна на териториалните устройствени планове при обстоятелства, които биха могли да имат неблагоприятен ефект върху околната среда за живеещите в близост до въпросните терени, особено ако няма подходящи средства за защита срещу такива действия, това би могло да доведе до нарушаване на правото на зачитане на жилището и на правото на ефикасно средство за защита по [чл. чл. 8 и 13](#) от Конвенцията⁷⁶. Възможно е обаче реакцията срещу тази ситуация под формата на поправка на чл. 9 от ЗУТ да е създавала доста по-различен проблем с оглед на съответствието с Конвенцията.

Ограничения в ползването на терени въз основа на устройствените планове

48. Посочването на ограничения при конкретното ползване на терени в някакъв обществен интерес по принцип е контрол върху ползването, позволен от чл. 1 от Протокол № 1, и не може да се очаква от Съда да изследва както преценката на държавата за подходящите ограничения, така и осъществяването им в конкретния случай, освен ако е напълно очевидно, че някакъв обществен интерес не може да бъде обслужен чрез тях. Принципната гаранция срещу злоупотребата с власт е изискването подобни форми на контрол върху ползването да подлежат на преглед от съд с пълна юрисдикция⁷⁷. Следователно едва ли ще може само по себе си да се възрази срещу забраната, въведена от поправката на чл. 9 от ЗУТ, за промени в предназначението, когато терените са отредени от плановете за зелени площи. Но може би е нужно подобно ограничение да бъде съпроводено от обезщетение (каквото май липсва), когато промяната изведнъж пресече дълготрайно ползване и по този начин доведе до неблагоприятен ефект върху дохода, който собственикът законно би могъл да очаква да получи. Съдът обаче по общо правило не се е интересувал от ограничения, засягащи потенциалната експлоатация на дадено парче земя. Не става ясно от доклада, че непременно такова положение възниква в резултат от отказа на общината да отчужди терена, предназначен за зелена площ, но фактът, че преди е имало възможност да се иска промяна в предназначението, ако общината не е отчуждила терена, предназначен за зелена площ, би могъл да е важен в това отношение,

⁷⁵ Стр. 18 (поради особеностите на превода от български на английски език цитатът не възпроизвежда буквално българския текст, но смисълът е запазен – бел. прев.).

⁷⁶ Виж [Hatton v United Kingdom](#), 8 юли 2003 г.

⁷⁷ Виж [Bryan v United Kingdom](#), 22 ноември 1995 г.

особено при забавяне на решенията за отчуждаване след молби за промяна в предназначението.

49. При това способността на общината да забави вземането на решение за отчуждаване на такива терени, като по този начин наруши възможността на даден собственик да получи промяна в предназначението, би могла да се приеме за аналогична с един случай, при който земята е била временно отредена за част от естествен резерват, последвал е дълъг период на несигурност относно окончателното предназначение и така [се е стигнало до] неоправдана намеса в мирното ползване на собствеността⁷⁸. Този аргумент обаче би могъл да бъде накърнен от поправката на ЗУТ, отменила възможността да се иска промяна в предназначението, ако теренът не е отчужден от общината.

50. Има нужда, следователно, от повече информация за обстоятелствата около засегнатите от поправката [на ЗУТ], както и от повече подробности за схемата, действала преди това, за да се отсъди има ли наистина някакви нарушения на чл. 1 от Протокол № 1, които да са породени от приемането и прилагането на тази поправка.

Неизпълнение на ограниченията по устройствените планове

51. Пропускът да се осигури изпълнение на изискванията на устройствените планове с последицата, че това неблагоприятно ще повлияе на ползването на нечия собственост, ще бъде потенциална намеса в мирното ползване на собствеността – този пропуск по самата си природа не е контрол върху ползването или отнемане на собственост – и това се признава в положителното решение по допустимостта по делото *Кюркчийан и Кюркчийан с/у България*.⁷⁹ Описанието на ситуацията в доклада обаче не се свежда само до изолиран случай, в който е изплатено недостатъчно обезщетение, а до един по-общ проблем, който следва да се подложи на обсъждане, и това са процедурите по постигане на изпълнение на ограниченията по устройствените планове. Да се предостави обезщетение в някакъв размер известно време след събитието може да е достатъчно за целите на чл. 13 [от Конвенцията], но може би по-полезно би било да се направи подбор от случаи, показващи систематичен проблем, за който биха могли да се потърсят законодателни и административни промени като част от изпълнението на разгледаните решения.

Изпълнение на съдебни решения

52. Твърдо е установено, че както продължителното неизпълнение на съдебните решения, така и неспособността те да бъдат изобщо изпълнени, могат да доведат до нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 и това е илюстрирано от делата *Ангелов с/у България*⁸⁰ и *Манчева с/у България*⁸¹, цитирани в доклада. Както дискусиата [по време на семинара с магистратите] изясни, това надали ще се реши без създаването на ясни задължения за полицията, данъчните власти, банките и работодателите да подпомагат събирането на сумите, дължими на

⁷⁸ *Matos e Silva, Lda v Portugal*, 23 април 1996 г.

⁷⁹ Жалба № 44626/98, 22 януари 2004 г.

⁸⁰ 22 април 2004 г.

⁸¹ 30 декември 2004 г.

спечелилите делата си ищци. Самият факт обаче, че публичните власти са в по-благоприятна позиция от всеки друг при осигуряване на изпълнението на съдебните решения, постановени в тяхна полза, едва ли ще се приеме за форма на различно третиране, която би довела до нарушение на [чл. 1 от Протокол № 1](#) при съчетаване с [чл. 14](#) от Конвенцията, доколкото общественият интерес без съмнение би бил достатъчно оправдание за това⁸². Все пак казаното не означава, че не трябва да се правят оплаквания срещу забавянията и пречките, които могат да доведат до отричане на стойността на постановените решения, и може би е по-продуктивно да се фокусира върху факторите, спъващи изпълнението в полза на лица, различни от публичните власти, както и върху пропуски да се предвиди подходящ лихвен процент в случай на забавяне и без значение дали е намесена публична власт, отколкото да се правят опити за оплаквания по повод предимствата, които тези власти имат.

Липса на олихвяване

53. Въпросът за липсата на олихвяване върху сумите, депозирани във връзка с наказателното производство, или върху надвзетите данъци или плащания за режийни разноски, би могъл да бъде схванат като въпрос на намеса в мирното ползване на собствеността, доколкото пречи на засегнатото лице да осигури доход за себе си от тези суми. Дали точно така би погледнал Съдът, би зависило до голяма степен от размера на сумата и времето, през което тя е била задържана, защото едва ли може да се приеме, че нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 би възникнало от загуби, които са пренебрежими. Въпреки това по принцип няма основание да не може да се очаква лихва, доколкото самите публични власти без съмнение могат да получават лихви върху сумите, изплатени по сметките им. Струва си, следователно, този проблем да бъде поставен, но той не бива да се свързва с проблемите, съществуващи във връзка с изпълнението на съдебните решения.

Заклучение

54. Докладът [на БАПЧ] и настоящият анализ посочват някои потенциално съществени нарушения на чл. 1 от Протокол № 1, но в немалък брой случаи същинското възникване на подобни нарушения би могло да се потвърди при наличието на повече информация относно приложимото право или начина, по който то се прилага. В същото време винаги трябва да се отчита, че не всяко усещане за несправедливост, колкото и добре да е обосновано, може да се обхване от защитата, предоставена от тази и други разпоредби на Конвенцията. Независимо от това, липсата на какъвто и да било отрицателен коментар от страна на правителствените институции върху предварителната версия на настоящия доклад определено сочи, че валидността на повдигнатите въпроси следва да се потвърди и че те трябва да намерят съответни отговори.

⁸² [Gasus/Dossier-und Fördertechnik GmbH v Netherlands](#), 23 февруари 1995 г. Специалната защита за държавните компании в производство за банкрут би могла да е не толкова непреодолима, но са нужни повече подробности.